

Tisztelt Hölgyeim és Uraim, kedves művészetkedvelő Barátaink!

A *Köztes tér* kiállítás címe már önmagában is sokatmondó, amelyet a sors és az élet nem várt többletjelentéssel bővített.

Olyan állapotra utal, amely nem végpont, hanem átmenet. Nem lezárt hely, hanem mozgásban lévő tér. Egy olyan mezsgye, ahol múlt és jelen, anyag és idea, a személyes tapasztalat és az ősi emlékezet, valamint az egyetemes létkérdések találkoznak.

Ma itt hat művészt ünneplünk:

Aknay János,
Baksai József,
Bereznai Péter,
Sárkány Győző,
Kalmár János

és Szabó Tamás munkáit — olyan alkotókét, akik különböző módokon, de mind arra kérdeznak rá, hogy az idő hogyan válik láthatóvá, kitapinthatóvá, elmesélhetővé az anyagon keresztül.

Ez az alkalom azonban nem kizárólag ünnep, hanem emlékezés is. Két héttel ezelőtt az angyalok közé költözött Aknay János — és bár valódi létezése, személyes kisugárása, szálfatermete, mindig egyenes beszéde már csak emlékeinkben idézhető fel, mégis, itt és most művei által válik újra érzékelhetővé markáns jelenléte. Ez a kiállítás tehát nem tervezett módon, hanem a sors akarata szerint lett maga is köztes térré és köztes idővé. Hiszem, hogy János itt és most velünk van: szinte az utolsó pillanatig együtt dolgoztunk ezen a kiállításon, ő maga válogatta ki műveit, hosszú interjút adott, részt vett a szervezésben, és a közös gondolkodásban. A kiállítás rendezésekor azonban már nem volt velünk, az Egyedül címet viselő utolsó festménye pár napja kapott helyet ezen a kiállításon: egy ég felé tekintő, szinte expresszív gesztusokkal, mégis lazán megfestett önarckép, ahol a háttér két elkülönülő világát, a kék földit és a piros égi szférát egy nagyon határozott átló választja el egymástól. Az esendő, nagy utazásra készülő ember ikonjává avatta az idő e festményt.

Amikor megnéztem az épülő kiállítást, óhatatlanul kerestem a közös találkozási pontokat a művek és az alkotók között. Tudjuk jól, hogy a kiállítók nagyjából ugyanahhoz a generációhoz tartoznak, közel fél évszázadot felölelő pályájuk a hetvenes évek második felében indult, most pedig az elmúlt öt-tíz év munkáiból mutatnak be válogatást. Stílusosan nagyon különböző utakat járnak, és bár mindannyian — ki szorosabban, ki lazábban — kötődnek Szentendréhez és e város művészeti-szellemi hagyományaihoz, azonban mégsem ez a szempont köti őket össze. Van, aki a figuralitás és annak lebontása felől közelít, mint Sárkány Győző, Baksai József, Szabó Tamás és Kalmár János, míg Aknay János és Bereznai Péter inkább a jelszerű, konstruktív gondolkodás útját járják; és bár közös bennük, hogy vizuális világukat mély személyes tapasztalatok formálják, ugyanakkor műveiket egy markáns gondolat is köti össze: az idő töredezettsége és a forma viszonylagossága — legyen a szobrászat, a festészet, a grafika vagy a fotó eszközén keresztül kifejtve.

Olyan alkotók ők, akik életkoruknál fogva már régen kialakították saját koherens mitológiájukat, formai megoldásaikat és a tradícióhoz való viszonyukat, miközben nyitott figyelemmel reagálnak saját életük tapasztalataira és a nagyobb, kozmikus összefüggésekre is. Az idő töredezettsége és a forma kibillentése talán első hallásra általános fogalmaknak tűnnek, valójában azonban nagyon pontosan jellemzik ezt a hat életművet.

Aknay János itt kiállított művei az Emlék és a Kapcsolat című sorozatokból válogatnak és mind az elmúlt szűk öt évben készültek. Geometrikus elemeik egyszerre idézik a rovásjelek sokszoros metamorfózison átesett tipográfiáját és az Aknay életműben a kezdetektől jelen lévő szentendrei építészeti motívumokat. Aknay már jó ideje az átlóra, a kibillenésre, egy sajátos aszimmetriára építi ragyogó színvilágú kompozícióit. Munkáiból az idő relativitása és az élet mulandóságának pulzáló jelenléte sugárzik.

Kalmár János a klasszikus szobrászati hagyományból kiindulva az elmúlt években egyre határozottabban törekszik a tömeg felszámolására. Ambivalensnek tűnhet a szobor lényegének, a plasztikus tömegnek a lebontása, úgy vélem, hogy mégis logikus folyamat az esetében: alakjai fokozatosan vékonyodnak, pálcává, szoborköntössé vagy szoborhártyává egyszerűsödnek, végül elválaszthatatlanul összefornak saját tartószerkezetükkel, a posztamenssel. Kalmár János figuráinak metamorfózisa az esszenciális lényeg felé mutat, plasztikai jelek, egy ősi-meditatív állapot szimbólumai.

Az idő töredezettsége Baksai József művészetének egyik fő gondolata. Erős intellektuális alapokon nyugvó életműve a szakralitás és a profán, a mítosz és a valóság határterületein mozog. Baksai festészetének sűrű anyaghasználata és rétegzettség elválaszthatatlan alkotásainak metafizikus és drámai atmoszférájától.

Az anyag üzenete, a faktúra ereje Bereznai Péter festészetében is kulcsszerepet játszik. Fekete-fehérre redukált geometrikus világának szikár szakralitása és az aranymetszés harmóniája kerül feszültségbe a felület nyugtalanságával és szabálytalanságával.

Az időt bár lineárisnak tanuljuk, valójában egyenetlen és töredezett. Bereznai művészetének időfelfogása ez az ikonok örökérvényű törvényeihez kapcsolódik, míg Szabó Tamás munkáiban az idő síkjai egymásra vetülnek: múlt és jelen, személyes és kollektív tapasztalat kerül átfedésbe. Bár ő maga szobrászművész, az elmúlt években kevés plasztikát készített, azonban szobrászi szemlélete festményeit is erősen jellemzi. Újabb képein a faktúrát régi korok elhasznált, kidobott hímzései adják — láthatatlan és elfeledett asszonyok munkái, amelyek teljesen átlényegülnek festményein. Monumentális, anonim arcai egy ősi, univerzális időkonceptiót sejtetnek, ahol a mulandóság körforgása az állandóság bizonyosságát nyújtja.

Az idő ciklikus természetének kérdése és vizsgálata áll Sárkány Győző művészetének fókuszában is, aki 2020-tól intenzív figyelemmel fordult a fotózás felé. Az egyforma mezőkre osztott képtér, egyfajta lecsupaszított képregénybe rendezett mikrostruktúra fotói legtöbbször a szentendrei Bükkös patak partján készülnek. Manipulálás nélküli felvételei a természet elemi törvényeinek festőiségét, a fodrozódó felszín játékát, a víz vibrálását, a fény plaszticitásának finom elmozdulásait mutatják fel. Sárkány Győző

sorozatain a természet örök körforgása találkozik a történelem fragmentumaival, vízbe helyezett maszkokkal és kőarcokkal, időben és térben távoli emlékek töredékeivel.

Hat művész, hat egyéniség, hat karakter, különböző életutak, nézőpontok, akik ma itt a MűvészetMalomban találkoznak és kezdeményeznek párbeszédet egymással.

Ma este angyal szállt el felettünk.

Nem heroikusan, nem drámaian, nem látványosan — egyszerűen csak jelezve, hogy ez a pillanat több, mint egy megnyitó. Ez a kiállítás most valóban köztes térré vált: a jelenlét és a hiány, a fizikai létezés és a szubtilis emlékezet között.

Köszönöm, hogy itt lehetünk ebben a köztes időben.

Szabó Noémi, művészettörténész

Szentendre, MűvészetMalom

2026. február 7.